

The purpose of this apparatus is to show all variation within **Family 35**, as identified by a complete collation of the following thirty-six representative MSS—18, 35, 201, 204, 328, 386, 394, 444, 604, 757, 824, 928, 959, 986, 1072, 1075, 1100, 1247, 1249, 1503, 1548, 1637, 1725, 1732, 1761, 1768, 1855, 1864, 1865, 1876, 1892, 2080, 2466, 2554, 2587 and 2723. The first reading is that of the family and represents the vote of all the collated MSS (listed above) that are not identified as having a variant. It goes without saying that the base text is that of the family archetype, empirically determined. 35, 1072, 1503, 1855, 1864, 1892, 2080, 2587 and 2723 have no variants.

ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ¹

[Greeting]

1.1 Παυλος, δουλός Θεου, αποστολός δε Ιησού Χριστού κατα πιστιν εκλεκτων Θεου και επιγνωσιν αληθειας της κατ' ευσειβειαν, 2 επ' ελπιδι ζωης αιωνιου—ήν επηγγειλατο ό αψευδης Θεός προ χρονων αιωνιων, 3 εφανερωσεν δε καιροις ιδιοις τον λογον αυτου εν κηρυγματι, ό επιστευθην εγω κατ' επιταγήν του Σωτηρος ήμων Θεου· 4 Τιτω, γνησιω τεκνω κατα κοινην πιστιν: χαρις, ελεος, ειρηνη απο Θεου Πατρος και Κυριου Ιησού Χριστου, του Σωτηρος ήμων.

[Qualifications for elders]

1.5 Τουτου χαριν κατελιπον σε εν² Κρητη, ίνα τα λειποντα επιδιορθωση³ και καταστησης κατα πολιν⁴ πρεσβυτερους ώς εγω σοι διαταξαμην 6—ει τις εστιν ανεγκλητος, μιας γυναικος ανηρ, τεκνα εχων πιστα, μη εν κατηγορια ασωτιας⁵ ή ανυποτακτα. 7 Δει γαρ τον επισκοπον ανεγκλητον ειναι ώς Θεου οικονομον· μη αυθαδη, μη οργιλον, μη παροινον, μη πληκτην, μη αισχροκερδη· 8 αλλα φιλοξενον, φιλαγαθον, σωφρονα, δικαιον, όσιον, εγκρατη· 9 αντεχομενον του κατα την διδαχην πιστου λογου, ίνα δυνατος ή και παρακαλει εν τη διδασκαλια τη ύγιαινουση και τους αντιλεγοντας⁶ ελεγχειν.

[They must face opposition]

10 Εισιν γαρ πολλοι και ανυποτακτοι,⁷ ματαιολογοι και φρεναπαται, μαλιστα οι εκ περιτομης, 11 ουδς δει επιστομιζειν—οίτινες όλους οικους ανατρεπουσιν, διδασκοντες ά μη δει, αισχρου κερδους χαριν! 12 Ειπεν τις εξ αυτων, ιδιος αυτων προφητης,⁸ “Κρητες αι ψευσαι, κακα θηρια, γαστερες αργαι”. 13 ‘Η μαρτυρια αύτη εστιν αληθης. Δι’ ήν αιτιαν ελεγχε αυτους αποτομωσ, ίνα ύγιαινωσιν εν τη πιστει, 14 μη προσεχοντες Ιουδαικοις μυθοις και εντολαις ανθρωπων αποστρεφομενων την αληθειαν. 15 Παντα⁹ μεν καθαρα τοις καθαροις· τοις δε μεμιασμενοις και απιστοις ουδεν καθαρον, αλλα μεμιανται αυτων και ό νους και ή συνειδησις. 16 Θεον όμολογουσιν ειδεναι, τοις δε εργοις αρνουνται, βδελυκτοι οντες και απειθεις και προς παν εργον αγαθον¹⁰ αδοκιμοι.¹¹

[Qualities to be taught]

2.1 Συ δε λαλει ά πρεπει τη ύγιαινουση διδασκαλια: 2 πρεσβυτας¹² νηφαλιους¹³ ειναι, σεμνους, σωφρονας, ύγιαινοντας τη πιστει, τη αγαπη, τη ύπομονη· 3 πρεσβυτιδας ώσαυτως εν καταστηματι ιεροπρεπεις, μη διαβολουσ, μη οινω πολλω δεδουλωμενας, καλοδιδασκαλουσ 4—ίνα σωφρονιζωσιν τας νεασ φιλανδρους ειναι, φιλοτεκνουσ, 5 σωφρονας, άγνας, οικουρους αγαθασ, ύποτασσομενας¹⁴ τοις ιδιοις ανδρασιν, ίνα μη ό λογος του Θεου βλασφημηται.¹⁵

6 Τους νεωτερους ώσαυτως παρακαλει σωφρονειν, 7 περι παντα¹⁶ σεαυτον παρεχομενος τυπον καλων εργων: εν τη διδασκαλια αδιαφθοριαν,¹⁷ σεμνοτητα, αφθαρσιαν 8—λογον ύγιη,

¹ Both the Text and the apparatus are the responsibility of Wilbur N. Pickering, ThM PhD, ©.

² εν || 1 τη 1247

³ επιδιορθωση || επιδιωρθωση 1732

⁴ και παλιν || --- 1761

⁵ ασωτιας || ασωτειας [10%] 2466

⁶ αντιλεγοντας || αντιλεγοντα 1247

⁷ ανυποτακτοι 35^c || 1 και [10%] 35

⁸ αυτων προφητης || ~ 21 328 || 1 προφητις 1725

⁹ παντα || παν 1247

¹⁰ αγαθον || --- 1892 (homoiarcton?)

¹¹ αδοκιμοι || αδοκιμον 1876

¹² πρεσβυτας || πρεσβυτερους 328,394,928,959,1247,1249

¹³ νηφαλιους || νηφαλεους 1247

¹⁴ υποτασσομενας || υποτασσομενας 1247

¹⁵ βλασφημηται || βλασφημειται 394

¹⁶ παντα || παντων 1732

¹⁷ αδιαφθοριαν 18,35,328,394,604,928,959,1072,1100,1247,1249,1503,1548,1637,1761,1855,1864,1892,2080,2587,2723

αδιαφοριαν (7.8%) 35^c,201,204,386,444,757,824,986,1075,1503^c,1637^c,1725,1732,1768,1864^c,1865,1876,2466,2554,2723^c

ακαταγνωστον—ἵνα ὁ ἐξ ἐναντίας ἐντραπή, μηδὲν ἔχων περὶ ἡμῶν¹ λεγῆν φαυλον. 9 Δουλοῦς ἰδιοῦς δεσποταῖς ὑποτασσεσθαι² ἐν πασίν, εὐαρεστοὺς εἶναι, μὴ ἀντιλεγόντας, 10 μὴ νοσφιζομένους, ἀλλὰ πιστὴν πᾶσαν ἐνδείκνυμένους ἀγαθὴν, ἵνα τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ κοσμῶσιν ἐν πασίν.

[Saving grace]

11 Ἐπεφανῆ γὰρ³ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις, 12 παιδεύουσα ἡμᾶς ἵνα, ἀρνησάμενοι τὴν ἀσεβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, σωφρονῶς καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν⁴ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, 13 προσδεχομένοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα, καὶ ἐπιφανειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, 14 ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρωσθῆται ἡμᾶς ἀπο πάσης ἀνομίας καὶ καθάρσις ἑαυτῶ⁵ λαὸν περιουσιῶν, ζῆλωτην καλῶν ἐργῶν. 15 Ταῦτα λαλεῖ καὶ παρακαλεῖ καὶ ἐλεγε μετὰ πάσης ἐπιταγῆς. Μῆδεὶς σου περιφρονεῖτω.⁶

[The difference the Gospel makes]

3.1 Ὑπομιμήθηκε αὐτοὺς ἀρχαῖς καὶ ἐξουσιαῖς ὑποτασσεσθαι, πειθαρχεῖν, πρὸς πᾶν ἐργὸν ἀγαθὸν ἔτοιμοι εἶναι, 2 μὴδένα βλασφημεῖν, ἀμαχοὺς εἶναι, ἐπιεικεῖς,⁷ πᾶσαν ἐνδείκνυμένους πραότητα πρὸς πάντας ἀνθρώπους. 3 Ἡμεῖς γὰρ ποτε καὶ ἡμεῖς ἀνοήτοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι,⁸ δουλεύοντες ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς ποικιλαῖς, ἐν κακίᾳ καὶ φθόνῳ διαγοντες,⁹ στυγῆτοι, μισούντες ἀλλήλους.

[What a marvelous salvation!]

4 Ὅτε δὲ ἡ χρηστότης καὶ ἡ φιλάνθρωπια ἐπεφανῆ¹⁰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ 5—οὐκ ἐξ ἐργῶν τῶν ἐν δικαιοσυνῇ ὧν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτοῦ ἐλεον—ἔσωσεν ἡμᾶς διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας καὶ ἀνακαινώσεως Πνεύματος Ἁγίου, 6 οὗ ἐξεχέειν ἐφ' ἡμᾶς πλουσιῶς διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, 7 ἵνα δικαιωθέντες τῇ ἐκείνου χάριτι κληρονομοὶ γενώμεθα κατ' ἐλπίδα ζωῆς αἰωνίου.

[So let's do good]

8 Πιστὸς ὁ λόγος, καὶ περὶ τούτων βουλομαι σε διαβεβαιουσθαι, ἵνα φροντιζῶσιν καλῶν ἐργῶν προιστασθαι οἱ πεπιστευκοτεὶς τῷ Θεῷ. Ταῦτα ἐστὶν τὰ καλά καὶ ὠφελίμα τοῖς ἀνθρώποις. 9 Μῶρας δὲ ζητήσεις καὶ γενεαλογίας καὶ ἐρις¹¹ καὶ μάχας νομικὰς περιστάσο, εἰσὶν γὰρ ἀνωφελεῖς καὶ μάταιοι.

10 Αἰρετικὸν ἀνθρώπον μετὰ μιαν καὶ δευτέραν νοθεσίαν παραιτοῦ, 11 εἰδὼς ὅτι ἐξεστραπταὶ ὁ τοιοῦτος καὶ ἁμαρτάνει, ὡν αὐτοκατακριτὸς.¹²

[Farewell]

3.12 Ὅταν πεμψῶ Ἀρτεμᾶν¹³ πρὸς σε ἢ Τυχικόν, σπουδάσον ἐλθεῖν πρὸς με εἰς Νικοπολίην, ἐκεῖ¹⁴ γὰρ κεκρικὰ παραχειμασαί. 13 Ζῆναν τὸν νομικὸν καὶ Ἀπολλῶ σπουδαίως προπεμψόν, ἵνα μὴδὲν αὐτοῖς λειπῆ. 14 Μαινθανετώσαν δὲ καὶ οἱ ἡμετέροισι καλῶν ἐργῶν προιστασθαι, εἰς τὰς ἀναγκαιὰς χρεῖας, ἵνα μὴ ὦσιν ἀκαρποί.

15 Ἀσπάζονται¹⁵ σε οἱ μετ' ἐμοῦ πάντες. Ἀσπασαί τοὺς φιλοῦντας ἡμᾶς ἐν πίστει. Ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν.¹⁶ Ἀμήν.

ἀδιαφορία, 'indifference/carelessness', was a common word in classical Greek, while ἀδιαφθορία, 'integrity', apparently did not exist in classical Greek, and some scribes may have written the more common word without thinking. Also, φθ → φ would presumably be an easier alteration than the reverse, being a predictable phonetic simplification. 91.9% of all extant Greek manuscripts have the double consonant, although 8.3% do so in a shorter form of the word. In any case, it is scarcely credible that Paul would tell Titus to teach with indifference or carelessness (it might be possible to argue for a derived meaning of 'impartiality', but why do so?).

¹ ἡμῶν || ὑμῶν [20%] 201

² ὑποτασσεσθαι || υποτασεσθαι 1249

³ γὰρ || --- 328,394,432,1100,1247

⁴ ζήσωμεν || ζήσομεν 1768

⁵ εαυτῶ || αυτῶ 959

⁶ περιφρονεῖτω || καταφρονεῖτω 959

⁷ ἐπιεικεῖς || ἐπειεικεῖς 394

⁸ πλανώμενοι || πλανομένοι 757

⁹ διαγοντες || διαγονταις 757

¹⁰ ἡ χρηστότης καὶ ἡ φιλάνθρωπια ἐπεφανῆ || ~ 456312 328

¹¹ ἐρις 394^c,1768^c || ἐρεις [75%] 201,394,604,986,1247,1249^c,1548,1768,1855^c

¹² καὶ ἁμαρτάνει ὡν αὐτοκατακριτὸς || --- 18 (possible homoioteleuton: -τος... -τος)

¹³ ἀρτεμᾶν || ἄρτεμαν 328

¹⁴ ἐκεῖ || 1 σε 1637

¹⁵ ἀσπάζονται || ἀσπαζοντες 824

¹⁶ ὑμῶν || ἡμῶν 959,1725